

Žaloba na ochranu oprávněného dědice

Žaloba oprávněného dědice podle ust. § 485 obč. zák. není žalobou na určení existence či neexistence právního poměru; opírá se o výslovné ustanovení hmotného práva, nikoli o žalobcův naléhavý právní zájem na požadovaném určení. Nežádá autoritativní vyjasnění nejistých právních poměrů, ale založení poměrů nových. Jde o zvláštní žalobu, která má oporu v ustanovení hmotného práva a není určovací žalobou ve smyslu ust. § 80 písm. c) o.s.ř. Naléhavý právní zájem na určení není třeba prokazovat. Žaloba ve smyslu ust. § 485 obč. zák. bude úspěšná, podaří-li se žalobci, při splnění zákonných předpokladů, vyvrátit právní domněnku subjektivního dědického práva žalovaného jako nepravého dědice tím, že prokáže své dědické právo a tak vyloučí, aby nepravý dědic nabyl dědictví, zcela nebo zčásti.

Žaloba oprávněného dědice podle ust. § 485 obč. zák. není žalobou na určení existence či neexistence právního poměru; opírá se o výslovné ustanovení hmotného práva, nikoli o žalobcův naléhavý právní zájem na požadovaném určení. Nežádá autoritativní vyjasnění nejistých právních poměrů, ale založení poměrů nových. Jde o zvláštní žalobu, která má oporu v ustanovení hmotného práva a není určovací žalobou ve smyslu ust. § 80 písm. c) o.s.ř. Naléhavý právní zájem na určení není třeba prokazovat. Žaloba ve smyslu ust. § 485 obč. zák. bude úspěšná, podaří-li se žalobci, při splnění zákonných předpokladů, vyvrátit právní domněnku subjektivního dědického práva žalovaného jako nepravého dědice tím, že prokáže své dědické právo a tak vyloučí, aby nepravý dědic nabyl dědictví, zcela nebo zčásti.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 59/2002, ze dne 5.8.2002)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobců A) P. Č., B) H. V., C) M. M. a D) I. B., vesměs zastoupených advokátem, proti žalovaným 1) České republice-Okresnímu úřadu České Budějovice a 2) J. B., o určení spoluvlastnictví k nemovitosti, vedené u Okresního soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. 10 C 91/99-84, o dovolání žalobců P. Č. a H. V. proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 26. července 2001, č.j. 6 Co 1157/2001-105, tak, že rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 26.7.2001, č.j. 6 Co 1157/2001-105, ve výroku, jímž byla zamítnuta žaloba žalobce P. Č. a žalobkyně H. V. a rozhodnuto o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi těmito žalobci a žalovanými, se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu v tomto rozsahu k dalšímu řízení. Nejvyšší soud České republiky zároveň odmítl dovolání žalobců P. Č. a H. V. proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 26.7.2001, č.j. 6 Co 1157/2001-105, ve výroku, jímž byla zamítnuta žaloba žalobkyň M. M. a I. B.

Z odůvodnění :

Žalobou žalobci P. Č., H. V., M. M. a I. B. původně požadovali, aby soud určil, že závěť L. B., sepsaná ve formě notářského zápisu státním notářem S. H. dne 19.10.1989, je neplatná. Uvedli, že touto závětí byla zrušena závěť zůstavitelky ze dne 14.6.1984, podle níž veškerý majetek zůstavitelky měli zdědit J. B. v rozsahu jedné poloviny, J. Č. a J. B. každý v rozsahu po jedné čtvrtině. Pro případ, že by některý z dědiců z jakéhokoli důvodu nedědil, byli ustanoveni náhradní dědici jeho podílu a to jeho

děti; rozsah jejich dědických podílů by byl totožný s podílem původních dědiců. V době sepisu závěti datované dnem 19.10.1989, již zůstavitelka změnila závěť ze 14.6.1984, nebyla zůstavitelka z důvodu vážné nemoci v souvislosti s vysokým věkem způsobilá právních úkonů. Podáním ze dne 9.3.2000 žalobci navrhli změnu původní žaloby a při zachování důvodů původní žaloby navrhli, aby soud určil, že spoluvlastníky nemovitosti čp. 302 se stavební parcelou č. 372 o výměře 628 m², parcelou č. 2424/1 ostatní plocha, ostatní komunikace o výměře 337 m², parcelou č. 2424/3, zahradou o výměře 1.887 m², a parcelou č. 2424/4 zahrada o výměře 366 m² jsou P. Č. v rozsahu 29/240, H. V. v rozsahu 37/240, M. M. v rozsahu 50/240, I. B. v rozsahu 50/240, H. B. v rozsahu 8/240 a J. B. v rozsahu 66/240 celku. Uvedli, že se jim jedná o vydání dědictví po zůstavitelce po jeho projednání ve smyslu ust. § 485 obč. zák. V případě nemovitosti je nutno změnit zápis o vlastnictví v katastru nemovitostí, k čemuž by samotné konstatování neplatnosti závěti nestačilo. Soud prvního stupně usnesením ze dne 10.3.2000 se změnou žaloby vyslovil souhlas. Po provedeném dokazování, včetně posudku znalce z oboru zdravotnictví, soud prvního stupně rozsudkem ze dne 27.3.2001, č.j. 10 C 91/99-84, žalobu zamítl. Uznal sice naléhavý právní zájem žalobců na požadovaném určení ve smyslu ust. § 80 písm. c) o.s.ř., vzal však za prokázáno, že v době sepsání žalobci zpochybňované závěti zůstavitelka netrpěla duševní poruchou, která by ji činila nezpůsobilou k tomuto právnímu úkonu.

Krajský soud v Českých Budějovicích, který se věcí zabýval z podnětu odvolání žalobců, souhlasil s právním názorem, že má-li být soudní rozhodnutí, určující vlastnické právo, zaznamenáno do katastru nemovitostí a dosaženo tak shody mezi stavem právním a stavem zapsaným v katastru nemovitostí, mají žalobci na požadovaném určení vždy naléhavý právní zájem. Podle názoru odvolacího soudu by tomu tak mohlo být i v posuzované věci za předpokladu, že by se žalobci domáhali určení, že na základě určité skutečnosti již jsou podílovými spoluvlastníky nemovitostí v rozsahu, jak je žalováno. V souzené věci však tomu tak není, a proto pro nedostatek naléhavého zájmu nemůže žaloba z hlediska ust. § 80 písm. c) o.s.ř. obstát. I kdyby bylo možno považovat za prokázáno, že druhá závěť zůstavitelky L. B. je neplatná, neznamenalo by to samo o sobě, že P. Č., H. V., M. M., I. B., H. B. a J. B. jsou na základě první závěti zůstavitelky podílovými spoluvlastníky označených nemovitostí. O tom, na koho jako dědice a v jakém rozsahu přejde podílové spoluvlastnictví sporných nemovitostí, může být rozhodnuto pouze v dědickém řízení, případně v řízení o žalobě o ochranu oprávněného dědice. Pro nedostatek naléhavého právního zájmu žalobců na určení Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 26.7.2001, č.j. 6 Co 1157/2001-103, žalobu zamítající rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, byť z jiných právních důvodů, než soud prvního stupně, aniž se zabýval správností závěrů soudu prvního stupně po stránce skutkových zjištění.

V podaném dovolání proti rozsudku odvolacího soudu žalobci P. Č. a H. V. přípustnost dovolání opřeli o ust. § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř., jehož naplnění shledali v posouzení právní otázky řešené odvolacím soudem, a to „správnosti“ určovací žaloby jako způsobu uplatnění nároku dle ust. § 485 odst. 1 obč. zák. Pro řešení této otázky považují rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadního významu (§ 237 odst. 1 písm. c/, odst. 3 o.s.ř.). K odůvodnění uvedli, že s nimi jako s dědici po zemřelé L. B. nebylo v rámci dědického řízení jednáno. Průběh dědického řízení nemohli žádným způsobem ovlivnit a nemohli se před jeho skončením domáhat svého postavení dědiců, např. žalobou na určení neplatnosti závěti zůstavitelky ze dne 19.10.1989. Žalobci podali žalobu podle ust. § 485 odst. 1 obč. zák., odvolací soud však o žalobě z hlediska tohoto ustanovení neuvažoval přesto, že žalobci v návrhu ze dne 9.3.2000 na změnu žalobní žádosti výslovně na uvedené ustanovení odkázali. Žaloba na plnění by nebyla způsobilá zápisu vlastnického práva žalobců do katastru nemovitostí, žalobci nemají zájem spornou nemovitost užívat, mají však zájem ji v příslušných spoluvlastnických podílech vlastnit. Dědické řízení po zůstavitelce L. B. bylo bez účasti žalobců skončeno, nepřichází proto v úvahu žaloba na určení neplatnosti závěti a rovněž tak ani žaloba na obnovu řízení, k níž je

aktivně legitimován účastník řízení, jímž však žalobci nebyli. Za nesprávný považují i názor, podle něž o nabytí vlastnictví či spoluvlastnictví věci děděním může rozhodnout jen soud v řízení o dědictví. Z uvedených důvodů žalobci P. Č. a H. V. navrhli, aby Nejvyšší soud České republiky dovolání připustil a rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 26.7.2001, č.j. 6 Co 1157/2001-103, zrušil.

Na podkladě včasného dovolání, jež po formální i obsahové stránce odpovídá požadavkům občanského soudního řádu ve smyslu ust. § 241, § 241a odst. 1 tohoto zákona, dovolací soud posuzoval, zda dovolání žalobců P. Č. a H. V. je přípustné (§ 236 odst. 1 o.s.ř.). Závěr o přípustnosti dovolání v posuzované věci nelze učinit podle ust. § 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř., neboť napadený rozsudek odvolacího soudu není rozsudkem měnícím. Nelze jej učinit ani ve smyslu ust. § 237 odst. 1 písm. b) o.s.ř., neboť rozsudek soudu prvního stupně, jež odvolací soud potvrdil, je prvním rozhodnutím ve věci. Dovolací soud však uznal dovolání žalobců P. Č. a H. V. přípustným ve smyslu ust. § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř. Napadené rozhodnutí, jímž odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Odvolací soud posuzoval povahu žaloby na ochranu oprávněných žalobců ve spojení s povinností žalobce prokazovat naléhavý právní zájem, jestliže předmětem dědictví, jehož vydání oprávněný dědic požaduje, je nemovitost zapsaná v katastru nemovitostí a žalobce pro účely zápisu do katastru nemovitostí požaduje vydání rozsudku, jímž by bylo určeno, že je vlastníkem nemovitosti nebo její ideální části (§ 237 odst. 1 písm. c/, odst. 3 o.s.ř.).

V řízení vystupovalo na straně žalobců více účastníků, z nich každý se domáhal ochrany toliko svého dědictví proti žalovaným. Nejde tedy o společná práva a povinnosti žalobců, zakládající nerozlučné společenství, pro něž by úkony jednoho ze žalobců platily i pro ostatní, jak předpokládá ust. § 91 odst. 2 o.s.ř. Jde o samostatné společenství, kdy každý ze žalobců jedná v řízení sám za sebe. Dovolání proti rozsudku odvolacího soudu podali jen žalobci P. Č. a H. V., dovolací soud proto napadený rozsudek odvolacího soudu přezkoumal jen v rozsahu, v němž byl dotčen dovoláními uvedených žalobců (§ 242 odst. 1 o.s.ř.).

Odvolací soud nahlížel na žalobu žalobců jako na žalobu určovací (ust. § 80 písm. c/ o.s.ř.). Své rozhodnutí podložil úvahou o naléhavém právním zájmu na požadovaném určení a právním názorem, že naléhavý právní zájem ve smyslu ust. § 80 písm. c/ o.s.ř. není dán, lze-li žalovat přímo na plnění. Tato úvaha vedla odvolací soud k závěru, že žalobcům naléhavý právní zájem na určení jimi přesně stanovených spoluvlastnických podílů označených nemovitostí z dědictví po zůstavitelce nespovídá a pro tento nedostatek potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, jímž byla žaloba zamítnuta, byť z jiných důvodů, než soud prvního stupně.

Usnesením o dědictví ve smyslu ust. § 175q odst. 1 o.s.ř. soud deklaruje právní vztahy k majetku zanechaném zůstavitelem; dědické řízení jím končí. To však nebrání tomu, aby subjekt, který nebyl účastníkem dědického řízení a tvrdí, že je skutečným dědicem, uplatnil svoje nároky z dědictví proti tomu, kdo dědictví nabyl podle výsledku dědického řízení. Tomu nebrání ani zápis v katastru nemovitostí učiněný na základě rozhodnutí soudu v řízení o dědictví. Právním prostředkem k ochraně oprávněného dědice proti nepravému dědici je žaloba podaná ve smyslu ust. § 485 obč. zák. Podle odst. 1 tohoto ustanovení, zjistí-li se po projednání dědictví, že oprávněným dědicem je někdo jiný, je ten, kdo dědictví nabyl, povinen vydat oprávněnému dědici majetek, který z dědictví má, podle zásad o bezdůvodném obohacení tak, aby neměl majetkový prospěch na újmu pravého dědice (odst. 2 cit. zák. ustanovení). Žaloba oprávněného dědice podle ust. § 485 obč. zák. jako institut občanského

zákoníku je jediným právním prostředkem, jímž se oprávněný dědic může domoci ochrany svého dědictví; závisí jen na vůli oprávněného dědice, zda bude požadovat vydání dědictví proti nepravému dědici, či nikoli. Žaloba ve smyslu ust. § 485 obč. zák. bude úspěšná, podaří-li se žalobci, při splnění zákonných předpokladů, vyvrátit právní domněnku subjektivního dědického práva žalovaného jako nepravého dědice tím, že prokáže své dědické právo a tak vyloučí, aby nepravý dědic nabyl dědictví, zcela nebo zčásti. Žaloba na ochranu oprávněného dědice (§ 485 obč. zák) se odlišuje od žaloby na ochranu vlastníka podle ust. § 126 odst. 1 obč. zák. mimo jiné co do subjektů, posuzovaných právních vztahů, způsobu nápravy a zejména tím, že právo oprávněného dědice na vydání dědictví se na rozdíl od práva vlastníka, které je nepromlčitelné (§ 100 odst. 2 věta první obč. zák.), promlčuje v obecné tříleté promlčecí lhůtě, plynoucí od právní moci rozhodnutí, jímž bylo dědické řízení skončeno (§ 100 odst. 2 věta druhá, § 105 obč. zák.). Jak pro žalobu na ochranu vlastníka, tak pro žalobu oprávněného dědice však platí, že je-li předmětem ochrany právo k nemovitosti zapsané v katastru nemovitostí, lze žalovat na určení vlastnického, resp. spoluvlastnického práva k nemovitosti tak, aby rozhodnutí soudu mohlo být podkladem pro provedení změny zápisu v katastru nemovitosti.

Žaloba na určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je-li na tom naléhavý právní zájem ve smyslu ust. § 80 písm. c) o.s.ř., je institutem procesního práva. Ze znění ust. § 80 o.s.ř. se podává, že výčet druhů návrhů na zahájení řízení je v tomto ustanovení uveden jen příkladmo. Právní teorie uvažuje i o těch případech, kdy soud je podle hmotného práva a na návrh účastníka povolán, aby založil, změnil nebo zrušil právní poměr mezi účastníky, nebo aby upravil nově jejich vzájemná práva a povinnosti. Žaloba oprávněného dědice podle ust. § 485 obč. zák. není žalobou na určení existence či neexistence právního poměru; opírá se o výslovné ustanovení hmotného práva, nikoli o žalobcův naléhavý právní zájem na požadovaném určení. Nežádá autoritativní vyjasnění nejistých právních poměrů, ale založení poměrů nových. Jde o zvláštní žalobu, která má oporu v ustanovení hmotného práva a není určovací žalobou ve smyslu ust. § 80 písm. c) o.s.ř. Naléhavý právní zájem na určení není třeba prokazovat (srovnej prof. A. Winterová, *Žaloba v občanském právu procesním*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica monographia, 1979, str. 72, Komentář k Občanskému soudnímu řádu autorů JUDr. Jaroslav Bureš, JUDr. Ljubomír Drápal, JUDr. Michal Mazanec, 5. vydání 2001, str. 254).

K závěru, že žaloba v této věci je žalobou určovací ve smyslu ust. § 80 písm. c) o.s.ř. vedlo odvolací soud zřejmě znění žalobní žádosti, aby soud určil, že žalobci jsou spoluvlastníky nemovitostí uvedených v žalobní žádosti, každý přesně určeným dílem. Odvolací soud v rámci přezkumu rozsudku soudu prvního stupně nepřihlédl k odůvodnění návrhu žalobců na změnu žaloby, v němž žalobci uvedli skutečnosti rozhodné pro posouzení skutkového stavu z hlediska nároku na vydání dědictví žalobcům jako oprávněným dědicům. Žalobci navíc, nad rámec povinných náležitostí žaloby, ve smyslu ust. § 79 odst. 1 o.s.ř. uvedli i právní důvod žaloby s odkazem na ust. § 485 odst. 1 obč. zák. Závěr odvolacího soudu o povaze žaloby a jí uplatněného nároku žalobců ve vztahu k ust. § 80 písm. c) o.s.ř. není proto správný.

Rozhodnutí odvolacího soudu lze přezkoumat jen z důvodů uplatněných v dovolání; je-li dovolání přípustné, přihlédne dovolací soud též k vadám uvedeným v ust. § 229 odst. 1, 2 a) a b) a § 229 odst. 3 o.s.ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny. Důvody zmatečnosti uvedenými v ust. § 229 odst. 1, 2 písm. a), b) a v odst. 3 o.s.ř. napadený rozsudek odvolacího soudu netrpí. Řízení však trpí jinou vadou (ust. § 242 odst. 3 o.s.ř.) významnou pro závěry dovolacího soudu o podaném dovolání. Podle obsahu spisu žalobci v návrhu na změnu žalobní žádosti navrhli, aby soud určil, že jsou spoluvlastníky označených nemovitostí, ale bez uvedení katastrálního území, v němž jsou situovány (§ 5 zák. č. 344/92 Sb. o

katastru nemovitostí České republiky). Žalobní návrh musí být jasný, určitý a musí z něj být patrné, čeho se žalobce domáhá (§ 79 odst. 1 o.s.ř.); jen takový je způsobilý projednání soudem, včetně posouzení případné překážky listispendence ve smyslu ust. § 83 o.s.ř. a překážky věci rozsouzené ve smyslu ust. § 159 odst.3 o.s.ř., tedy pro posouzení okolností naplňujících jinak důvody zmatečnosti ve smyslu ust. § 229 odst. 2 písm. a), b) o.s.ř. Má-li být pravomocný rozsudek podkladem pro provedení zápisu do katastru nemovitostí, musí být v rozsudku označeny pozemky parcelním číslem, s uvedením názvu katastrálního území, ve kterém nemovitost leží (§ 5 odst. 1 písm. b/ zák. č. [344/1992](#) Sb.) a údaje o vlastníku nemovitosti v rozsahu odpovídajícím ust. § 8 odst. 1, 2 vyhl. č. [190/1996](#) Sb., již se provádí zákon o katastru nemovitostí České republiky. Soud prvního stupně vadu tkvící v nedostatku označení pozemků a údajů o vlastnicích nemovitostí neodstranil (§ 79 odst. 1, § 43 o.s.ř.); do rozsudečného výroku, jímž byla žaloba zamítnuta, pojal žalobní žádost v nepostačujícím znění. Odvolací soud tomuto nedostatku rovněž nevěnoval pozornost. Uvedený nedostatek náležitosti žalobního návrhu je vadou (jinou vadou) řízení ve smyslu ust. § 242 odst. 3 o.s.ř., pro níž dovolacímu soudu nezbylo, než rozsudek odvolacího soudu ve výroku, jímž byla zamítnuta žaloba P. Č. a H. V. zrušit a věc v tomto rozsahu vrátit odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243 b odst. 2, § 241a odst. 2, písm. b/ o.s.ř.).

Pokud žalobci P. Č. a H. V. podali dovolání proti rozsudku odvolacího soudu i proti rozsudečnému výroku, jímž bylo rozhodnuto o žalobě M. M. a I. B., bylo dovolání odmítnuto, neboť bylo podáno účastníky, kteří k dovolání proti tomuto rozsudečnému výroku ve vztahu k právě jmenovaným žalobkyním nebyli oprávněni (§ 243 odst. 5, § 248 písm. b/ o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušení řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)